

Ассоциация финно-угорских университетов

NH Collegium Fenno-Ugricum

С. А. МАЛИНИНА
Э. С. ЯКИМОВА

Словарь терминов по географии
на марийском языке
для общеобразовательных школ

Сыктывкар – Ижевск – Йошкар-Ола –
Саранск – Бадачоньтомай

2011

Terminologia scholaris * Школьная терминология

Главный редактор серии
Янош Пустаи

Redigit
János Pusztay

Редакционный совет:

М. С. Федина, Л. П. Федорова, Э. В. Гусева, А. В. Родняков

Ассоциация финно-угорских университетов

NH Collegium Fenno-Ugricum

С. А. МАЛИНИНА

Э. С. ЯКИМОВА

Марий йылме дене
кыдалаш школан географий дене
термин-влак мутер

Сыктывкар – Ижевск – Йошкар-Ола –
Саранск – Бадачоньтомай

2011

Научный редактор:

Иванов И. Г., д-р филол. наук, профессор,
зам. директора по научной работе Института финно-угроведения
ГОУВПО «Марийский государственный университет»

Одобрено термино-орфографической комиссией ГОУВПО «Марийский государственный университет» (протокол заседания № 8 от 20.04.2011 г.).

Издание CD-варианта материала профинансировано Венгерской национальной организацией Всемирного конгресса финно-угорских народов.

Подготовка и издание словарей были осуществлены при финансовой поддержке Совместной программы Совета Европы и Европейского Союза для Российской Федерации «Национальные меньшинства в России: развитие языков, культуры, СМИ и гражданского общества». Мнения, высказанные в данном документе, не могут быть использованы как официальное мнение Совета Европы или Европейского Союза.

Малинина С. А., Якимова Э. С.

**Словарь терминов по географии
на марийском языке для общеобразовательных школ**

**Марий йылме дене кыдалаш школлам географий
дене термин-влак мутер**

Ответственный за выпуск *А. В. Родняков*
Обложка и макет *С. П. Назаркин, Е. И. Синяева*

Подписано в печать 25.05.2011
Формат 84 × 108 1/32. Усл. печ. л. 3,78
Заказ № 738. Тираж 300 экз.

Отпечатано в типографии Издательства Мордовского университета
430005, г. Саранск, ул. Советская, 24

HU ISSN 2061-5647
ISBN 978-963-9876-45-3

© Ассоциация финно-угорских университетов, 2011
© NH Collegium Fenno-Ugricum, 2011
© Малинина С. А., Якимова Э. С., Мусанов А. Г., 2011

Предисловие главного редактора

Одна из главнейших целей Европейского Союза – сохранять языковое и культурное разнообразие Европы. Эта цель может быть достигнута только в сотрудничестве с многонациональными государствами.

Языки могут сохраниться и развиваться только в случае, если ими пользуются дома, школе и во всех жизненных сферах.

Программа NH – CFU (Collegium Fenno-Ugricum) Terminologia scholaris * Школьная терминология разработана с целью возвращения финно-угорских языков РФ в школьный обиход. Для этого нужно было создать терминологию всех школьных предметов, как пользуясь результатами терминообразования 1920-30-х годов, так и создавая новые термины.

В результате реализации проекта «Создание терминологических словарей на национальных языках для общеобразовательных школ в регионах проживания финно-угорских народов Российской Федерации» в рамках совместной программы Совета Европы и Европейского Союза для Российской Федерации – «Национальные меньшинства в России: развитие языков, культуры, СМИ и гражданского общества» была выработана терминология по литературе, языку, истории, обществознанию, математике, химии, физике, биологии, информатике, географии на пяти финно-угорских языках РФ (коми, марийский, удмуртский, мокшанский и эрзянский).

Терминологические словари были одобрены термино-орфографическими комиссиями данных финно-угорских республик.

Главный редактор выражает свою искреннюю благодарность за поддержку проекту Совету Европы и Министерству регионального развития РФ, главному координатору проекта Марине Фединой (Сыктывкарский государственный университет), сокоординатору и издателю Алексею Роднякову (Мордовский государственный университет), Венгерской национальной организации Всемирного конгресса финно-угорских народов, и прежде всего всем авторам.

Badacsonytomaj, NH-CFU, 1-го марта 2011 г.
Янош Пустай (Pusztay János)

А

<p>Абсолют кўкшыт (мландын кўкшытшö)</p> <p>Абсолют монархий</p>	<p>Абсолютная высота точки</p> <p>Абсолютная монархия</p>	<p>Мландын кўкшытым теыз вўдўмбал дек танастарен ончыктымаш.</p> <p>1. Тöртыклан (законлан) энертен шогышо монархий кучеман кугыжаныш формо; пўтынек монарх кўштымым шуктышо бюрократий аппаратан; кўкшö экономикан, виян армиян да илыш– кучеым арален-эскерен шогышо органан; посна ен тўшкан кумылжым, тўняончалтышыжым аралыше, тыгыде виктем-влакым пытарыше.</p> <p>2. Чыла кучем монарх кидыште.</p>
<p>Австралий</p>	<p>Австралия</p>	<p>Кечывалвел пелшарысе кугыжаныш; Тўнямбал калык ушемыш пура. Рўдö олаже – Канберра.</p>
<p>Автономий (шкевиктыш)</p>	<p>Автономия</p>	<p>Шке пашажым Конституций почеш шуктен шогышо шкевиктем.</p>
<p>Авыртыш</p>	<p>Щит</p>	<p>Мланде комысо кристалл негызын тўжвак лекмыже.</p>
<p>Агломераций</p>	<p>Городская агломерация</p>	<p>Кугу ола йыр верланыше илыме вер.</p>
<p>Агур</p>	<p>Омут</p>	<p>Энерын але ерын эн келге верже.</p>
<p>Азиатско–тихоокеанский регион (Тихий океан кундем)</p>	<p>Азиатско-Тихоокеанский регион</p>	<p>Экономикыште да политикиште кўлешан политик значениян кугу кундем. Тушко Азийысе эл-влак: Китай, Японий, Австралий, Индонезий, тыгак США, Мексике, Канаде, Австралий пурат. Тиде регионьшто тўнямбалын 40% наре енже ила да озанлык лектышым пуа.</p>

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Азимут	Азимут	Каргыште але вер-шбрыштö йүдвел мogyрыш але иктаж-могай ойырен налме пунктыш виктарыме лук.
Айдеме илымын кокла ийготшо	Средняя продолжительность жизни	Айдеме тукымын мыняр илен кетрмыжым шотлен луктын палемдымаш. (Биологий, кочкыш, паша да моло амалым шотыш налмаш).
Акционер ушем (АУ)	Акционерное общество (АО)	Ыштывер, кудын оксавундыжо акционер-влак деч погымо окса күшеш чумырга.
Анероид	Анероид («Без жидкости»)	Южтемдыш висыме наста; металл гыч ыштыме ате гыч шога, тушто юж уке да южын темдыме куатше вашталтым шижеш. Шкаласе умдын ончыктымыжо почеш южтемдыш кугытым палат.
Анклав	Анклав	Кугыжаныш элшар (территорий) але элшарын ужашыже, кудо чыла мogyрымат вес угыжаныш элшар дене (теныз сер деч посна) йыр авыралтын.
Антарктиде	Антарктида	Эн йүштö материк.
Антарктике	Антарктика	Мланде шарын кечывалвел полюс кундемже, тушко Антарктидын, Атлантике, Индий, Тихий океан-влакын ужашышт пурат.
Антарктикысе ирчара	Антарктическая пустыня	Антарктикысе да тудын пелен верланыше отроласе пүртүс кундем.
Антарктикысе оазис	Антарктические оазисы	Ойыртемалт шогышо еран мландын ужашыже, илышлан поян сер түр воктенысе Антарктидысе материк.
Антициклон (писын пöрдшö мардеж)	Антициклон	Кугу южпöрдыж. Покшелныже кугу южтемдыш лиеш. Антициклон годым ояр игече шога, пыл ок лий.
Антрацит	Антрацит	Эн сай сорт мланде шүй.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Айдемын вашталтыме пўртўс	Антропогенные природные комплексы	Айдемылан кўра вашталтше пўртўс.
Антропоген фактор	Антропогенные факторы	Айдеме да тудын пашажлан кўра пўртўс вашталтме, янлык ден кушкыл тўнян весемме амал-влак.
Арктике	Арктика	Йўдвел полкос йыр верланыше кундем. Тушко Евразий ден Йўдвел Америкын тўрвел мландышт, пўтынек гаяк Йўдвел Иян океан да тудын отрожо-влак (Норвегийын сер воктенсе отролаж деч молыжо), тыгак Атлантике ден Тихий океан-влакын йўдвел ужашышт пурат.
Арктикысе ирчара	Арктическая пустыня	Йўдвел Иян тенызысе отро-влакын ужашышт утларак улшо йўдвел пўртўсан вер. Йўштў ирчаран кундем.
Архей эра	Архейская эра	2,5 млрд. ий ончыч пыгыше геологий эон. Протерозой эра деч ончыч лийын. Тудын чекшым огыт ончыкто, жап шот дене гына палемдат.
Архипелаг	Архипелаг	Икте-весе деч тораште огыл верланыше тенызысе отро тўшка.
Астероид	Астероид	Изи планетыла койшо, Кече йыр пўрдшў кавасе наста. Кугытышт дене планете-влак деч изирак улыт, спутникыштат лийын кертыт.
Атлас	Атлас (географ.)	Географий карт-влак, таблице, сўрет, схеме, чертёж-влак.
Атолл	Атолл	Йыргрешке форман, шинчыше вўдан коралл отро.
Африке	Африка	Покшел да Йошкар тенызла деч кечывалвельшыкыла, Атлантике ден Индий океанла коклаште верланыше материк. Кугыт шот ден Евразий почеш кокымшо верым налеш; тўня ужаш; Африке материк да тудын пелен верланыше отро-влак пурат.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
---------------------	-------------------	----------------------------

Б

Бархан, ошма чонгата	Бархан	Мардеж ошмам ик вер гыч весыш пуэн нангая, тыге бархан лиеш. Тудым ошма чонга маныт. Тушто лушкыдо вожан кушкыл-влак лийын кертыт
Батискаф	Батискаф	Вудйымал келгытым шымлыме аппарат.
Бентос	Бентос	Мландыште, вуд шинчыше вуд пундаште илыше организм-влак; тунямбалсе океанын келгытыште – теныз пундаште илыше-влак; шинчалдыме вудан гидробиологийыште – континентысе вуд шинчыме да погынымо верыште илыше-влак.
Биосфер	Биосфера	Мландышанче ужашын лончыжо, кудо илыше организм-влак дене темын да нунын илышытлан кора вашталтеш.
Биотехнологий	Биотехнология	Витаминан, белокан кочкышым налмаште, тыгак ялозанлык, быт кучам уэш ыштен лукмаш ончык кайымашын ик эн кулешан корныжо, шанчын, озанлыкын у йонжб.
Бриз	Бриз	Сер тuryсб мардеж пуымо шке туравелжым кечеш кок гана вашталта, кечывалым теныз гыч мланде вельш, йудым – монтешла.

В

Вади, кукшыгорно	Вади	Сахара ирчараште кошкышо энергорно.
Ваземалык	Займища	Омыж дене кушшо вуд налме олык, купанше лопвер.
Вашталтше курыкрок	Метаморфические горные породы	Мландывундылончын (горные породы) вашталтмашлан кора угыч лийше курыкрок. (Мутлан, известняк мраморыш савырна).

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Вашталтше климатўштӧ	Переходный климатический пояс	Палемдыме верыште южоран ийлан кок гана вашталтмыже – тельым да кенежем.
Верысе калык (абориген-влак)	Аборигены	Ожнысек тиде мландыште илыше, тукым гыч тукымыш илыме йӧным, озанлык пашам аралыше, коча-кова кумалме радамым шуктышо, экономике могырым начар виянше калык. Шукыж годым нунын илыме верыш логалаш неле. Чучкыдынак курыкан верыште илат.
Верланyme йырвел	Географическая среда	Айдемын илышыже дене кылдалтше йырвел пӱртӱс.
Вертергымаш (ончен висымаш)	Глазомерная съёмка	Планшетыште компас почеш, линейке да циркуль дене шымлыме верым палемдат. Вара корешым (линийым) колтат, планшетыште улшо масштабым шотыш налын, висыме точко (вер) гыч шымлыме объект деке кугытым палемдат. Ты кужытым йолтошкалгыш але икташ-могай вес йӧн дене висат.
Верын географий кужытшо	Географическая долгота заданной точки	Иктаж-могай верын географий кужытшым пӱгӧ градус дене тӱналгыш меридиан деч вес меридиан марте висымаш.
Верын географий лопкытшо	Географическая широта заданной точки	Палемдыме верыште эртыше экватор гыч параллель марте меридианын пӱгыжӧ, градус дене висалтеш.
Верысе жап	Местное время	Ик меридианысе верын суткасе икгай жапше.
Водем	Впадина	Геологийыште мландын тӧр вер ден танастарымаште волатмыжын амалжым ончыктышо термин.
Вольыкым ашнымаш	Животноводство	Турлӧ йӧрварлан кӧра вольыкым ончен куштымаш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Волгыжтӱр, ӱжара	Заря	Кече лекме годым каватӱрын йолкыналтмыже (кече шичме деч вара лушкымыжо).
Вольшо лумора	Лавина	Курык вуй гыч кугу вий дене вольшо лумора.
Волгыдылык ӱштӧ	Пояса освещённости	Кечын шокшым да волгыдыжым мыняр налме дене ойыргемалтше кундем. Ӱштӧ-влакын чекыштлан тропике ден поляронго шотлалтыт. Тропике коклаште тропик ӱштӧ верланен, тропик ден поляронго коклаште –касвел да кечывалвел, полюс да поляронго коклаште – полярволгыдылык ӱштӧ.
Вуйгура (зенит)	Зенит	Каван эн кӱшыл ужашыже.
Вулканын пӱргымыжӧ	Извержение вулкана	Вулкан гыч йӱлышӧ газ, тул, тул ломыж да ырыше вишкыдын тул мланде ӱмбаке кышкылтмыже.
Вӱдйошкын	Аллювий	Вӱд корнысо йогын вӱдын посна ойыралтмыже, вӱд ташлымын да энгерлоп терассын ышталтмыже.
Вӱдкумдык	Акватория	Иктаж-могай вӱдын (тенгызын, океанын) шарлен вочмо верже.
Вӱдкундем	Территориальные воды	Элын чек кӧргышкыжӧ пурышо сер воктенысе теныз вӱд
Вӱдкундем	Бассейн	1) Энер, ер йыр улшо да тыгак тушко йоген пурышо изенер-влак кумдык; 2) шке ыштыме вӱдного.
Вӱдшытыман мланде	Богарные земли	Ялозанлык кушкылым (кормам да пакчасаскам) вӱдшытыманш мландыште вӱд шавыде ончен куштыман. Мутлан, Средний Азийыште курык ончылсо верыште. Тушто шуко йӱр, лум возеш, садлан вӱдыштарыде кушташ лийме мландыште тыгай ялозанлык кушкылым ончен куштат.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Вўдыжгө экваторан чодыран	Влажный экваториальный лес	Экватор тураште верланыше пўртүс лончо.
Вўдора	Водные массы	Океанын посна ужашыштыже лийше шкешотан, ойыртемалтше вўдора.
Вўдшаш	Водные ресурсы	Мландывалне але мландыйымалне улшо вўд поянлык.
Вўд кадастр	Водный кадастр	Элысе вўдшаш нерген информаций.
Вўдлондем	Порог	Энер корнышто улшо кўора. Кўорала гоч йогымыж годым вўд шыжалтеш да вўдпордем лиеш; тыгай верыште энгер-влак курыкан энгерла койыт. Вўдлондем энгер дене кошташ чаракым ышта.
Вўдлончо	Водоносный слой	Курыкышто улшо вўдлончо.
Вўдан мланде вер	Водоносный горизонт	Йошкын курыкрок; мланде йымалысе курыкрокын түрлө семын вўд шындаралтме дене лиеш.
Вўдшунгалыш	Водопад	Энерысе вўдын кўкшака гыч шунгалт йогымыжо.
Вўд шындарыме курыкрок	Водопроницаемые горные породы	Курыкрок, кудо шке кўргышкыжө вўдым шындара.
Вўдойыртыш	Водораздел	Энгер-влакын кудо могырышкыла йогымыштым ойырышо вер.
Вўдкучем	Водохранилище	Ялзанылыкыште кучылташлан вўдым погымо вер.
Вўдтолкын	Волна	Мардежт дене вўдын нўлтатмыже.
Вўдыжгылык тандыш (степень)	Достаточное увлажнение	Южвўдын (йўрын, лумын) идалык жапыште мыняр вочмыжо ден пушланымыже кокласе кугытым ончыктымаш; тудо ты кундемыште шокшо ден вўдыжгө кокласе кылын келштаралтмыжым ончыкта.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Вӱдыжгылык	Избыточное увлажнение	Ик ий мучко йӱр, южвӱдын вочмыжо да тудын парыш савырнымыжын келшен толмыжо.
Вӱдыжгылык коэффициент	Коэффициент увлажнения	Идалыкыште вӱдыжгын мыняр вочмыжым да пучымыжым танастарен ончыктымаш.
Вӱдын шинчалан улмыжо	Солёность воды	1 литр вӱдыштӧ минералын грамм дене мыняр улмыжым палемдымаш.
Вӱдчӱдык (межень)	Межень	Кукшо пагытыште энерыште, ерыште вӱдын чот шагалеммыже.
Вӱдташлымаш	Наводнение	Энерыште але тенызыште вӱд нӧлталтмаш.
Вӱдыжгӧ юж	Насыщенный водяным паром воздух	Вӱдпар дене чот шындалартше юж.
Вӱдыжгылык ситыдымаш	Недостаточное увлажнение	Вӱдыжгылык да парыш савырнымашын келшен толмышт (кокласе коэффициент 01,8-01,4).
Вӱдпар дене шындаларт-дыме юж	Ненасыщенный водяным паром воздух	Южын вӱдпарым утларак налын кертмыже.
Вӱдыштарымаш	Орошение	Вӱдыжгӧ ситыдыме верлашке вӱдым колтымаш да шурно лектышым кугемдаш манын кушкыл вож лончышто вӱд шапашым кугемдымаш.
Вӱдпучымаш (иземмаш)	Отлив	Жапын-жапын Тылзын пӧрдмыжлан кӧра вӱдын вонымыжо.
Вӱдшор	Паводок	Энерысе вӱдын кенета да кӱчык жаплан нӧлталалтмашыже. Тыгай лум шулымо да йӱран годым вашлиялтеш.
Вӱдшор	Половодье	Кажне ийын ик пагытлан энерысе вӱдын ташлыммыже.
Вӱд пучымаш	Падение реки	Энер тунгалтышын аҥ деч утларак кӱшнӧ улмыжо.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Вўдташлымаш	Плавни	Энерын ўлыл йогыныштгыштыжо купанше, вўд ташлыме вер.
Вўдташлыме	Пойма	Энер лап верыште вўд налмаш. Вўдташлыме утларакшым вўдшор годым лиеш.
Вўдсер	Пляж	Вўд серыште улшо вер; вўдтолкын дене лупшалтеш.
Вўдтеммаш да вўдпучымаш	Прилив и отлив	Жапын-жапын вўдын нўлталтмыже да пучымыжо. Тиде Тылзын да Кечын шупшын шогымышт дене кылдалтын. Кечеш вўд кок гана нўлталтеш – тиде вўдтеммаш лиеш, кок гана вола – вўдпучымаш. Тиде 6 шагатат 12,5 минут жап шуйна.
Вўдушык	Пролив	Тенгыз ден тенгыз, материк да отро сер кокласе вўдан анысыр вер.
Вўдийогын	Сток (годовой)	Энерыште вўдын суткаште, тылзыште, идалык мучко мыняр йоген эртымыже.
Вершўр план	Съёмка местности	Планшетыште схема дене ончыктымo вершўр.
Вершўр карт	Физическая карта	Тўрлў кундеммысе вершўрым, эгер, ер да олалам сўретлен ончыктымаш. Тиде картыште мланде ўмбалым тўрыс палемдыман.
Г		
Газ (пўз)	Газ	Пўртўсыштў лийше наста. Тиде настан тыгыде ужашыже-влак (молекул, атом, ион) коклаште кыл лушкыдо дене нуно чот писын тарванылыт; газысе ужаш-влак тўкнымекышт куштылгын да шотдымын пўрдыт.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Географий (мландышанче)	География	1) Мландым, тудын ужашлажым, йырвел пўртүсшым шымлымаш; 2) пўртүсым да мер шанчым, озанлыкым да нунын ужашлаштым шымлыше шанче системе.
Генофонд	Генофонд	Ик популяцийын ген түшкашт.
Географий карт	Географическая карта	Мландыўмбалым, тудын ужашыжым иземден ончыктымо сўрет.
Географий оболочко (чора)	Географическая оболочка	Ўлыл ужаш атмосфер, кўшыл ужаш литосфер, гидросфер да биосфер гыч лийше мландышарын чораже.
Географий ужаш	Географические компоненты	Курыкрок, кече радиаций, юж, вўд, рок, кушкыл да янлык географий ужашым ыштат.
Географий координат	Географические координаты	Лопкыт да кузык.
Географий прогноз	Географический прогноз	Ончыкылыкын могай лийшашыжым, шанче полшымо дене шымлен, палемдымаш.
Географий ландшафт	Ландшафт географический	Палемдыме верыште ик семын лийше да виянме шот дене икгай геологий негызан, ик сынан мланде, игече, рок.
Геоинформаций	Геоинформационная система (ГИС)	Мланде нерген чумырьмо информаций.
Геологий ийшотлык чот	Геологическое летоисчисление	Курыкын лиймыжым, тудын мынар жап шогымыжым, шаланымыжым шымлыше геологийын ужашыже.
Геологий	Геология	Мланде комын могай улмыжым, ыштаттмыжым да виянмыжым, верланымыжым шымлыше шанче.
Геоморфологий	Геоморфология	Мланде, тудын тўжвал тўсшб, лиймыже, виян толмыжо да географийын радамшотлыкшым шымлыше шанче.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Геополитике	Геополитика	Кугыжанышын элбрдыж политикижым да калык кокласе географий дене кылдалтше кылым шымлымаш.
Геотехнологий	Геотехнология	Мландывундым (горные породы) лукмо годым мланде кӱргыштак вишкыдыктен, кӱлеш элементым ыштен лукмо йӱн.
Геохронологий таблице	Геохронологическая таблица	Мланде вашталтмаште эра да период-влакым ончыктышо таблице.
Гидросфер	Гидросфера	Мландыӱмбалсе чумыр вӱд. Мландын вӱд дене авыралтмыже.
Гидроэлектростанций	Гидроэлектростанция	Вӱдйогын энергийым (вийжым) электроэнергийыш савырымаш.
Гилей	Гилея	Вӱдыжгӱ экваторысе чодыра.
Гипотезе	Гипотеза	Иктаж-могай кончышын лийын кертмыжым умылтарымаш.
Глобус	Глобус	Мланде шарын модельже.
Гляциологий	Гляциология	Ийорам шымлымаш.
Гондван	Гондвана	Кечывалвел пелшарыште кужу жап лийше кугу континент.
Горизонталь але изогипс	Горизонтали или изогипса	Икгай кӱкшытыштӱ верланыше мланде ӱмбалысе верым ушышо шонымо корно-влак.
Горст	Горст	Мландыкомын кӱрылт кайыме верыште нӱлталтше ужаш.
Грабен	Грабен	Ӱлык волен кайыше, кужака мланде ужаш.
Градус сетке	Градусная сетка	Карт да глобусышто меридиан ден параллель гыч шогышо тореш-кутынӱ удыркалыме корно-влак. Нунын дене иктаж-мон кушто верланымыжым раш каласаш лиеш.
Гринпис	Гринпис	1971 ийыште шочшо, пӱртӱсым аралыше тӱнямбал организаций.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Д		
Девон	Девон	Палеозой эра годсо геологий жап.
Декрет жап	Декретное время	Ик шагатлан ончылтен кайыше верысе жап.
Демографий политике	Демографическая политика	Калыкым шукемдыме (утларак йочам ыштыме), тудын илышыжым саемдыме шотышто кугыжаныш политике.
Демографий	Демография	Калыкын кушмыжым (кугем толмыжым), ийготшым, пöлежым (пол) шымлыше шанче.
Денудаций	Денудация	Курыкрокын пүртүс вий дене шаланымыже.
Депрессий район	Депрессивный район	Шке жапыштыже кугу күкшыгыш шушо тошто озанлыкан кундем; шанче-технике революций жапыште тошто йöным кучылтмылан көра почеш кодмаш. Тыгай умылымаш озанлык сынгыса годым (1929-1933 ийлаште) шочын.
Диспропорций	Диспропорция	Озанлык вианме ойыртом, кунам пүртүс поянлык ден йöндартыш кокласе кылым шотыш огыт нал.
Дренаж	Дренаж	Түрлө йөн дене ночко верла гыч мландыйымалсе вудым энгерыш да каналыш колтымаш.
Е		
Евразий	Евразия	Мландын эн кугу материкше. 53893 млн. км ² кумдыкым айла. Евразийыште 4,3 миллиард наре калык ила (тидыже планетгысе калыкын 75% лиеш).
Европеонид расе	Европеонидная раса	Европо, Йүдвел Африке, Индий, Йүдвел да Кечывалвел Америкысе калыкын ойыртмалтме тужвал сынышт. Нунын ұпышт ошалге, шинчашт кугу.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Ег куснымаш	Миграция	Енын ик эл гыч вес элыш илаш куснымыжо.
Ер	Озеро	Мланде умбал келгытыште шинчыше вуд.
Ж		
Жаплан налмаш	Аренда	Мландым, машинам, оборудованийым, посна предриятийым, фермым весылан договор почеш жаплан кучылташ пуымаш.
З		
Заповедник	Заповедник	Озанлык пашалан кучылтдымо, аралыме, тукыдымӧ пургус комплекс да кушкыл ден янлык-влак.
И		
Игече	Климат, погода	Игече вашталтмаш. Посна вершӧрлан келшен толшо игече.
Игечывер	Климатическая область	Иктаж-могай вершӧрыштӧ йуштӧ але шокшо игечын шогымыжо.
Игече ушто	Климатические пояса	Температур дене ойыртемалтше вершӧр.
Игече вашталтме амал	Климатообразующие факторы	Игечын вашталтмыжым ончыктышо амал.
Игечыкарт	Синоптическая карта	Игечын могай лиймыжым палашлан лумын ыштыме карт.
Идалтыкысе температурын вашталтымыже	Амплитуда температуры годовая	Идалыкыште эн йуштӧ тылзын кокла температур ойыртемже.
Идалыкаш вуд	Годовой сток	Ик ийыште энер вудын мыняр йогымо кугытшым ончыктымаш.
Изтолкын	Зыбь	Теныз але океан умбалне мардеждыме игечыште тайыл толкынын лиймыже.
Известкан шундыш	Известковые отложения	Кумдан шарлыше шундышан породо. Утларакшым кальцит гыч але лу гыч лийше йошкын.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Изобат	Изобаты	Икгай келгытан верым ушышо линий (корно).
Изобар	Изобар	Термодинамике диаграммыште икгай юж темдыш куатым ончыктышо корыш.
Изотерме	Изотерма	Мландыўмбалне икгай температуран верым ушышо линий.
Ий курык	Айсберг	Тензышыште але океаныште ийын кошгшо кугу ийора.
Ийгот шот	Возрастной состав населения	Тўрлў ийготан ен– влакын: йочан, илалшырыкын, шонгыенын – ийгот дене шедедалтмышт.
Ийора	а) Глетчер	а) Юж гыч лийше ийора. Тудо пўртўсыштў вишкыде йогын семын эрта. Формыжо тўрлў лийын кертеш: ийора, ийора тўшка да тулеч молат. Ийора лум погынымаш да тудын вашталтмыжлан кўра лиеш;
	б) Ледник	б) Мландывалне ийын погынымыжо да тудын тарванымыже.
Ий тарваныш	Ледоход	Ийора-влакын энерыште, ерлаште йогын да мардежлан кўра тарванымышт.
Ийшот	Летоисчисление	Эртыш жапыште мо лиймым ончыктышо дисциплин.
Ий кылме	Гололёд	Мландывалне тўрлў насталаште ий налмаш.
Иктаж-мон кушто верланымыже	Географическое положение	Иктаж-мом мередиан, параллель дене палемден ончыктымаш.
Икса	Залив	Кукшо верыш пурышо тенгзын да океанын ужашыже. Икса вўд «шке» тенгзыше деч шагал ойырте малтеш.
Икса	Лиман	Кадырген шуйнышо куакш вўд, серже лопка да кадыр.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Икса	Старика	Тошто энегорнын ужашлаже, у энегорно деч йошкын дене ойыралтын. Кугу огыл ер, куп лийын кертеш. Шукыж годым шке формыз дене сорлла коеш.
Икшырымлык	Ритмичность	Эре ик жапыште але верыште лийше пургус кончыш.
Илыш йон	Качество населения	Калыкын илышыжым саемден колтымаште турло йоным шотыш налмаш (паша да пашадар, тазалык, пургустуня да т.м.).
Импорт	Импорт	Вес элла гыч сатум кондымаш.
Индустриал структура	Индустриальная структура	Озанлыкын (промышленостын) тун верым налын шогымыжо.
Интеграций	Интеграция	Иктаж-мон иктыш ушнымыжо.
Интенсификаций	Интенсификация	Шанче лектышым кучылтын да чыла ресурсым аныклен озанлыкым вияндыме йон.
Ирчара	Пустыни	Южвуд вочдымо чудо кушкылан вер. (Тропике да субтропик климат ушто эскералтеш).
Й		
Йоген лекдыме ер	Бессточное озеро	Ер, кушеч вуд йоген ок лек.
Йогыньер	Сточное озеро	Ий мучко вудын ер гыч энегыш йогымыжо. Тыште вуд эре йуаш йоршо (шинчалдыме) лиеш.
Йур	Дождь	0,5 -7мм кугытан южвуд чучалтыш йогымаш.
Йудвелшудыр (шордышудыр)	Полярная звезда	+2,0 ^m кугытан (звезная величина) шудыр, йудвел полнос тураште верланен. Тиде F7Ib классан шудыр. Мланде деч тудо 431 волгыталук (световой газ) тораште верланен.
Йудвел	Север	Сандалыкын ик тунявелже пелйудым кече могырыш кайымыж дене келшен толеш; тачысе географий картлаште йудвел могыр кунно верланен; рушла тудым С буква дене ончыктат, тунямбалне – N.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Йўштō йогын	Холодное течение	Вўдыштō улшо йогын. Тиде йогын тудын йырысе вўд деч йўштырак лиеш.
Йырвел тўня	Окружающая среда	Калыкын илыме да пашам ыштыме верже; айдемым авырыше пўртўс тўня; пўртўс ден айдемын илыштўняш ушымах.
Йырьюж лончо	Атмосферный фронт	Могай улмышт дене ойыртемалтше юж орам ойырышо, игече вашталгышым кондышо зоно.
Йырьюж	Атмосфера	Мландым левед шогышо юж.
Йымал ийора	Покровный ледник	Антарктидыште да арктик отролаште лийше, ий йымалне верланыше ийора. Йымал ий тарваныл коштеш, океан марте шуэш да кугу ийора-влаклан (айзберг) шелалтеш.
К		
Кава	Небо	Мланде ўмбалсе але вес астрономий объект ўмбалсе вер.
Калык ешаргалтмаш	Воспроизводство населения	Калык шочмаш, колымаш, ешаргалтмаш да шукеммаш процесс.
Калык тўс	Расы (человеческие)	Тукым гыч тукумыш куснышо икгай ойыртеман ен тўшка (икгай тўсан да шўргывылышан).
Калык шагалеммаш	Депопуляция (демографический кризис)	Элыште йоча шагал шочмылан кōра калыкын изем толмыжо.
Калык чот шукеммаш	Демографический «взрыв»	Посна верыште калыкын чот шот дене шукеммыже.
Калыкын пōле шот дене шелалтмыже	Половой состав населения	Пōрҥен ден ўдырамашын чот шот дене кельштаралтмышт.
Канал (вўд йогаш кельштарыме корно)	Канал	Ик вер гыч вес верыш вўдым йоктарен колташ ыштыме вўдгорно. Нунын тўрлō лиймышт.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Картын легендыже (умылтарыме таблице)	Легенда карты	Картыште кучылтмо пале-влакын лумерыштым умылтарымаш.
Касвел кугу шымэл	Большая семёрка стран запада	Касвел туняште экономике да политик шотышто шукылан ончылно шогышо эл-влак: США, Японий. ФРГ, Франций, Великобританий, Италий да Канаде.
Касвел	Запад	Кече шичме могырым ончыктымаш; шичмыж годым Кече эре касвелне верлана; тунян ик ужашыже; йуд ден кечын кужытышт икгай лийме годым Кече касвельш шинчеш; Мланде касвел гыч эрвельш пёрдеш; Мланде картыште Касвел, шола могырышто улеш.
Касвел мардеж	Западные ветра	Касвел гыч пуышо мардеж.
Келгыт	Глубина	Вудын умбач пундаш марте мыняр улмыжо.
Келге вынем	Глубоководный жёлоб	Океан пундашыште келге вер.
Кече але тылзе петыралтмаш	Затмение	Кечын але тылзын жаплан петыралтмашыже.
Кенеж	Лето	Южышто кугу температур дене ойыртемалтше, шошо ден шыже кокласе идалык жап.
Кенеж жап	Летнее время	Палемдыме верыште ик шагатлан ончыко шўкалме жап.
Кечан игече	Безоблачная погода	Яндар, пылдыме каван игече.
Кече системе	Солнечная система	Кече, тудын йыр пёрдшө планете, спутникышт, тыгак шуко тыгыде планете-влак (астероид), почаншўдыр да метеор пурак.
Кечывал	Полдень	Кече лекме да кече шичме жап кокласе рўдө; кечывал тура – 12 шагат жап.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Кечыйол	Луч	Шинчам йымыктарыше вичкыж волгыдо корыш.
Кечывалвел	Юг	Сандалыкын ик ужашыже; кечывалвелым Кече вуй тураште шога; южо славян йылмыште йӱдвелым кечывалвел манят. Каргыште S буква (зюйд) кучыталтеш.
Кечывалвел тропик	Южный тропик	Мланде каргыште палемдыме вич параллель кокла гыч эн тӱнжӧ. Экватор деч кечывалмогырыш 23° 26' 22" верланен да кечывалвел лопкытым палемда; кечывалым кече вуй тураште лиеш. Тидым теле кечын шогымыж дене кылдалтын.
Кече радиаций	Радиация солнечная	Кечын шокшым да волгыдым колтымыжо.
Киндыволгенче	Зарница	Торасе кӱдырчӧ годым каватӱрыштӧ койшо волгенче.
Кокла ӱштӧ	Умеренные пояса освещённости	Поляронго да тропик кокласе мланде ӱштӧ.
Кокла температур: а) тылзаш	Средняя температура: а) месячная	Тылзыште чыла суткасе температурым тылзысе кече-влаклан пайлымаш (тыге тылзаш кокла температур ончыкталтеш).
б) идалыкаш	б) годовая	тылзаш кокла температурым идалыкысе тылзе-влаклан пайлымаш (тыге идалыкаш кокла температур ончыкталтеш)
в) шукияш	в) многолетняя	шуко ийысе кокла тылзаш температурым нине ийсе-влаклан пайлымаш;
г) кечаш	г) суточная	кече мучко висыме температурым иктыш ушен пайлымаш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Колоний	Колония	Шкевуя политикым да озанлыкым ыштен кертдыме эл.
Комплекс	Комплекс	Посна ужаш-влакым ваш келштарен иктыш чумырымаш.
Конденсаций	Конденсация	Парын вӱдыш савырнымыже.
Контейнер йӱн	Контейнерезация	Ўзгарым шупшыкташлан ыштыме кугу кӱртньӧ яшлык.
Конституциян монархий	Конституционная монархия	Монархий, кушто чын заноным (тӱртыкым) лукшо кучемлан парламент шотлалтеш, а тудым шуктышылан– виктер (правительство); монарх шкеозалана, но ок вуйлалте.
Корем	Овраг	Вӱд дене мушкылтшо вер. Йогын вӱд шке вийже дене пушкыдо рокым мушкын нангая, тыге кушкылдымо посна верлаште корем лиеш; тӱрвер нимолан йӱрдымыш савырна.
Кошкышо энергорно	Крики	Австралийыште кошкаш тӱналше энергорно. (Тудо кугу йӱр деч вара гына темеш).
Коштымаш	Осушение	Ночко, вӱдыжгӧ верыште, кушто чыла южвӱд ок пушлане, мландым коштымаш.
Кӱргӧ теныз	Внутреннее море	Йырваш мланде дене авырналтше океанын вӱдушкык дене ушалтмашыже.
Кӱргашвер	Пещера	Курык але мланде кӱргысӧ яра вер; тушко пураш-лекташ лиеш.
Крач	Кряж	Мутык вуян тыгыде курык тӱшка
Куакшвер	Мель	Энерыште, ерыште да тенызыште куакш вер.
Кукшо игече	Засуха	Пӱртӱсыштӧ кужу жап южын кугу температурыжлан кӱра кукшо игечын йӱр деч посна шогымыжо.
Кундем	Регион	Пӱртӱс ойыртеме дене палемдалтше кугу кумдыкан вершӧр.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Куп	Болото	Тугай мланде ужаш, кушто пеш вўдыжгѳ да ночкым йѳратыше кушкыл шочеш.
Курыквуй	Вершина горы	Курыкын эн кўкшѳ верже.
Курык ий	Горный ледник	Курыкан эллаште ийора налмаш, кугыгышт да формышт дене нуно тўрлѳ лийыт.
Курум	Курумы	Сибирьыште курык вуй гыч тайыл почеш мланде йоген вольмаш; южгунам курык тенгызым але курык йогыным шочыктат.
Курыкрок вашталтмаш	Метаморфизация горных пород	Мланде йымалсе кугу температурылан кѳра курыкрокын вашталтмыже.
Кучадыме технологий (йѳн)	Безотходная, малоотходная технология	Озанлык виянмаште кўлешан виктыш; тўрлѳ йѳн-влакым кучылтын, материалым посна да тичмашын пужен ыштымаш але вўдсавыргыш йѳным моштен кучылтмаш.
Курык	Горы	Тѳр вер деч нѳлталалт шогышо мланде ўмбалсе вер, ойыртемеже 200 метр деч утларак кўкшытан лийын кертеш.
Курыклап	Горная долина	Курык кокласе лапвер.
Курыкрок	Горная порода	Пушкыдо да пенгыде ора гыч лийше мландыком. Курыкрокынан улмыжо.
Курык энер	Горная река	Курыкышто улшо писын йогышо энер, анысыр да келге лапан, кў пундашан да шунгалтышан.
Курыктўшка	Горная система	Кугу курыкрўдѳ тўшка, курыкла кокласе лаке даэн кўкшака вер-влак.
Курыкрўдѳ	Горный хребет	Почела верланыше курык-влак.
Курымаш кылмык	Многолетны мерзлота	Мланде йымалын йўштѳ температурыжлан кѳра мландын кылмымыже; мланде йымалне кылмык нигунам ок шуло.

<i>Марий термин</i>	<i>Рус термин</i>	<i>Терминун значенийже</i>
Кушто улмым кычалмаш	Ориентирование	Каватұрым эскерен верым муын моштымаш.
Кўкшыт да келгылыт шкала	Шкала высот и глубин	Географий картыште мландын могай улмыжым тўрлб тўс дене ончыктымаш, чиялтымаш, тудым лудын моштымаш.
Кўкшыт ўштб	Высотная поясность	Курыкышко кўзымб семын пўртўс радам вашталтмаш.
Кўкшашындыш	Плоскогорье, нагорье	Теныз вўд ўмбал дене танастарымаште 500 метр деч кўкшырак вер; кўкшака вер, нунын коклаште лапка верат лиеда.
Кўкшыт виса	Нивелир простой	Ик метр кужытан пу она; мучашеш тореш пангам ушымо; панга покшелан пудам кырыме да шўртб дене изи нелытым кылдыме; наста объектун кўкшытшым висаш кучылталтеш.
Кўкшытпале	Отметка высоты	Планыште да картыште цифр дене ончыктымо вершбрын эн кўшыл вер.
Кўдырчб	Гром	Волгенчын рашкалтмыже.
Кўртнб	Железо	Химий элемент, йылгыжше огыл неле металл.
Кўренрок	Каштановые почвы	Пролькышто кушко игечылан кбра лийше кўрен тўсан рок.
Кылме	Заморозки	Шыжым, шошм юж температурын волымыжлан кбра мландыўмбал кылмымаш.
Л		
Лагун, талкавер	Лагуна	Оржа але коралл риф дене ойыралтше, вўдушык (пролив) дене ушналтше тенызысе, океанысе куакш вер.
Лавырайогын	Сель	Курыкысо лавырайогын. Кугу йўр годым лиеш. Писын волмыж дене шуко кўорам, рокым волта. Тыге тудо корным, илыме верым, нурым локтылеш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Лапвер	Низменность	Теныз дене танастарымаште 200 метр деч кўкшыган вер.
Леве вўдийогын	Тёплое течение	Вўдыштў улшо йогын. Тиде йогын йырже улшо вўд деч шокшырак.
Литосфер (мландын кўшыл ужашыже)	Литосфера	Мландын ўмбал, пентгыде ужашыже; тушко мландыком да мантыйын ўмбал ужашыже пурат.
Ломыж – сўрем рок	Дерново-подзолистые почвы	Йўре чодыран верлаште вашлиялтше ломыж тўсан рок.
Лончо кокласе вўд	Межпластовые воды	Мланде йымалне йогышо лончо кокласе вўд.
Лопкыт дене кылдалтше игече	Широтная зональность	Шокшым да вўдыжгылыкым шотыш налын, полюс гыч экватор марте пўртўс кундемын алмашалтмыже.
Луммежа	Снеговая граница (линия)	Курыкысо чек, кушто туддеч кўшнў улшо лум идалык мучко нигунамат ок шуло.
М		
Мардеж	Ветер	Южын кугу южтемдышан вер гыч изи южтемдышан верыш тарванымыже.
Мардеждыме игече	Безветрие	Мардеж укеан шып игече.
Мардеж пуйымы ончыктымаш	Роза ветров	Мардеж пуйымым ик тылзыште, ийыште ончыктымo графике.
Мардеж вий	Сила (скорость) ветра	Южтемдыш ден кылдалтше юж тарванылмаш. Мардеж вий 12 балл дене висалтеш.
Мардеж вий шкала (виса)	Шкала силы ветра	Мардеж вийым ончыктымo йўн. Мардеж вийым 12 балл шкала ден висат. Эн кугу шалатыше мардеж-гўтан 12 баллан лиеш, мардеж укелькым 0 балл дене ончыклат.
Масштаб	Масштаб	Каргыште вершўр кугыты мыняр пачаш иземден ончыктымаш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Материк	Материк	Тўнясе океаныште улшо кугу кукшывер.
Материкысе мландыком	Материковая земная кора	Материк йымалысе мландыком; Кужытшо 30-40 менге, курык йымалне – 70-75 менге. Кум лончан лийын кертеш: шундык, гранит да бальзат лончо.
Материкысе куакш	Материковая отмель (шельф)	Материкысе мландыкомын ужашыже, океан вўдыштõ 100-200 метр келгытышт шуэш; материкым да отрон вўд йымалысе куакш ужашыже тõран, южо вере изи тайылан.
Материкысе тайыл	Материковый склон	Вўд йымалсе да океанын келге ужашыштыже улшо вўд.
Меандр, энер кадыр	Излучина (меандр)	Йыгыре верланыше кок тўчык кокласе кадыргыл йогышо вўд корнын тодылалтмыже.
Мезосфер	Мезосфера	Йырьюжын покшел лончыжо 50 гыч 85 менге кўкшытыштõ статосфер умбалне верлана: чот вашталтше температуран (0° С до – 90° С).
Мелиораций	Мелиорация	Мландым саемдымашлан тўрлõ пашам эртарымаш.
Меридиан	Меридиан	Йўдвел да Кечывалвел полюсым ушышо линий.
Метеор, почаншўдыр	Метеор	Мланде йырьюжышто писын йўлен волшо шўдыр.
Метис	Метисы	Тўрлõ калык гыч лекше ача-аван йочашт.
Метеорит, юмынкў	Метеорит	Метеорын йўлен шудымо кодшо комыляже. Кугу метеоритын падырашышт веле мландыумбаке толын шуэш.
Минерал вўд	Минеральные воды	Тўрлõ газ да минерал йõршан мландыйымал вўд.
Мландыйымал вўд	Грунтовые воды	Мландыйымалысе вўд лончо.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Мланде мантий	Мантия земли	Мландыком да мландтом кокласе лончо, мландын 83% ужашыжым налын шога, ўмбал да йымал мантийым палемдат.
Мланде чытыралтмаш	Землетрясение	Куту энтекым кондышо мланде йымалсе тарванылмаш. Тудо курык көргын тарванымыжлан көра лиш.
Мланде чытыралтмаш вер	Очаг землетрясения	Мланде көргыштө курыкрокин күрылтмө да тарваныме верже.
Мланде чытыралтмаш рүдб	Эпицентр землетрясения	Мланде чытыралтмашын рүдб верже.
Мланде чытыралтме шкала (виса)	Шкала землетрясений	Мланде чытыралтмашын вийжым балл шот дене ончыктымо йөн. Мланде чытыралтмашым 12 балл дене висат.
Мландыўмбал	Земная поверхность	Мланде комын эн ўмбал ужашыже.
Мландывал (рок)	Рельеф	Мланде ўмбалын төрлык шотышто могай улмыжо: төрвер, лапвер, чонгата, күкшака, корем да т.м.
Мландывалком	Литосферные плиты	60-100 менге кужгытан мландыком.
Мландывундо	Полезные ископаемые	Мландыкомышто погынышо түрлө металл, минерал, тулеч моло поянлык да тудын пайдалыкше.
Мландыком	Земная кора	Литосферын күшыл ужашыже. Күжгытшб 5 см гыч океан йымалне, 75 менге марте – курыклаште.
Мландыком карт	Тектоническая карта	Мландыком ышталтым ончыктышо карт.
Мландыком лўнгалтмаш	Вертикальные (медленные) колебания земной коры	Мландыкомын эркин лўнгалтмыже. Тудо почела-почела эре лиеда.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Мландыйымал вӱд	Подземные воды	Тыгай вӱд, кудо курыкрок лончышто, пуста верыште погына.
Мландыйымал шокшым кучылтшо электростанций	Геотермальная электростанция	Мландыйымал шокшым электровийыш савырыше электростанций.
Мландым вӱдыштарымаш	Ирригация	Мландым вӱдыштарыме йӱн.
Мландыпоялнык улман вер	Месторождение	Мландыкомышто мландывундын капланымыже.
Мландыгом	Ядро земли	3470 менге кужыт рӱдежан (радиусан) Мландын рӱдӱ ужашыже. Ӱмбал да кӱргӱ томым ойырат; мландыгом кӱртньӱ улеш; температурыжо 5000-6000 ⁰ С шуэш.
Мландыформ	Форма земли	Мландын йыргешке форман улмыжо. Сандалык гыч раш коеш.
Мландышар	Земной шар	Кече системын кумшо планетыже.
Мландырӱдӱ	Земная ось	Мландын сугкаште Мландырӱдӱ йыр пӱрдмыжӱ; тудо Мландын рӱдыжӱ гоч эрта да полюслаште ушалтеш.
Морене, курыкрок пудырго	Морена	Ий налын йоктарен кондымо тӱрлӱ наста-влак (ошма, кӱора, кермыч пудырго да т.м.).
Мониторинг, эскерымаш	Мониторинг	Йырвел пӱртӱсым (гидросферым, атмосферым), эскерымаш тудын вашталтышыжым, аралтышыжым тергымаш да ончыктымаш.
Монгол тӱсешке калык	Монголоидная раса	Эрвел да йӱдвел Азийыште, тыгак йӱдвелыште илыше тун калык-влак.
Монархий	Монархия	Эл вуйлатымашын ик формыжо (элым импратор, король, герцог, князь, султан да т.м. вуйлата). Тыгодым кӱшыл кучем тукым гыч тукымыш кусна. Эл вуйлатышылан монарх шотлалтеш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Мулат	Мулаты	Негроид ден европеид ешыште шочшо йоча.
Муссон	Муссон	Океан ден мланде коклаште мардежын вашталтмашыже (кенгежым теныз гыч мландыш пуа, телым – монтешла).

Н

Научно-технически революций (шанче-техник революций)	Научно-техническая революция	Ыштыш вийысе кугу вашталтмаш. Тиде озанлыкыште шанче паша лектышым кучылтмылан кбра лиш.
Национальный доход, элуштык	Национальный доход	Палемдыме жапыште озанлыкыште ыштен лукмо сатун парышыже, чумыр лектышын ужашыже.
Национальный парк	Национальный парк	Шымлыме пашам эртарымашлан аралыме мланде.
Негроид, шем тусан калык	Негроидная раса	Шем тусан калык туска.
Нектон	Нектон	Вудысö илыше организмн йогын ваштареш шоген кертмышт.
Неотектонике	Неотектоника	Мланде комын курыкышто да тбр верыштат тарванылмыже.
Ноосфер	Ноосфера	Айдеме тукумын илышыж дене кылдалтше биосфер.
Нормо дене келшыше юж темдыш	Нормальное атмосферное давление	Теныз умбал 45 ⁰ параллельыште ожтемдыше куатын 760 мм рт ст да 0 ⁰ градусан йыръюж темдыш лиймыже.

О

Озон рож	Озоновая дыра	Озон молекулын озон лончышто иземме чотшо.
Озонлончо	Озоновый слой	Озон молекул гыч шогышо йыръюж.
Озанлыккыл ушнымаш	Коперирование	Иктаж-мом пырля ышташ ушнымаш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Озанлыкысе пайдалык	Эффективность производства	Шанче да технике йӧным кучылтмылан кӧра сай лектышым налмаш.
Океан, тептеныз	Океан	Материк-влак коклаште верланыше, вӱд коштмо да моло дене ойыртемалтше тӱнямбал тензын кугу вӱдан ужашыже.
Океан йымалысе мландыгом	Океаническая земная кора	3-7 менге кӱжгытан океан йымалне верланыше мландыгом кок ужаш гыч шога: волен шичше да базальт лончо.
Океан пундашысе вынем	Котловина	Океан пундаште ушло лопка вынем.
Океан пундашысе волак	Океанический жӧлоб	6000 метр йымалне океан пундашын ангысырын шуйнен келгеммыже.
Океан пундашысе келгывер	Ложе океана	Тӱнямбалсе океанын эн келге ужашыже; тушто океанысе мландыгом шарлен возын да тӧр вер ден курык -влак верланеныт.
Океан покшелысе курыкрӱрдӧ	Срединно-океанический хребет	Тӱнямбалсе океан пундаште верланыше 60 тӱжем менге кужытан да 200 менге наре лопкытан, 3-4 менге кӱкшытан курык оржа. Покшелныже верланыше шелше корем. Тушеч туллапаш (лава)лектеш. Йӱкшымекеже, мландыгомым кугемда.
Ола	Город	Шуко энан илыме вер; олесе калык ялозанлык деч ойыртемалтше пашам ыштен шога. Вуйлатыше, ужалыме, сатум лукшо да тӱвыра рӱдер.
Оржа	Гривы	Касвел Сибириште пӱнчеран ошма чонга.
Отро	Остров	Вӱд дене йыр авырталтше мланде.
Ошма чонга	Дюна	Мардеж пумылан кӧра ошма чонгатан лиймыже.

П

Пайдале мландывундо Палеозой эра	Минеральные ресурсы Палеозойская эра	Озанлыкыште пайдалын кучылтмо мландыпоянлык. Акрет годсо геологий эра. Палеозой 542 миллион ий ончыч тунгалын да 290 миллион Ий наре шуйнен. Палеозой жапыште илыше организм – влак мландыш лектыныт. Мланде умбак йымач лекше вуд.
Памаш	Источник (родники, ключ)	
Пампа	Пампа	Кечывалвел Америкыште чодырадыме вер.
Пангей	Пангея	Тыгай лумым пуэн Альфред Вегенер палеозой жапыште лийше изи континентлан.
Параллель	Параллели	Экваторлан йыгыре колтымо параллельне линий-влак.
Парамос	Парамос	Шуко еран кукшо курыкышто улшо ночно олыккан неотропик экосистеме. Тудо Анд курыкан верым да Кечывалвел Америкым авалта.
Парламентан республик	Парламентская республика	Кугыжаныш виктышын формыжо. Тыгодым эл вуйлатымаште тун верым президент огыл, а виктер вуйлатыше налеш.
Парникысе эффект	Парниковый эффект	Мландын да сандалык тунян вашкылланымашышт южын шокшеммыже.
Парыш савырнымаш, пушланымаш	Испаряемость	Вудыжгын парыш савырныме процесс.
Пашайон	Технология	Иктаж-могай сомылым шуктымо годым озанлыкыште кучылтмо йон.
Паша лектыш	Производительность труда	Айдемын пайдале паша Лектышыже, ик пашазын мынар продукцийым ыштыме да тидлан мынар жап кайыме ден ончалтеш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Пашаланыше калык	Экономически активное население (ЭАН)	Калыкы озанлыкыште пашам ыштен кертше ег-влак.
Паша ыштым да географий шот дене ойырымаш	Территориальное или географическое разделение труда	Сатум лукмаште кундем але эл шканже ик пашам ойыра. Мутлан, машинам ыштыме годым ик озанлыкыште ик ужашым ыштат, весыште – весым.
Пелеанклав	Полуанклав	Эл, кудо анклав семын вес кугыжанышын мландвал чекше дене йыр авыралтын огыл. Вес элыш вик лекташ тудылан тенгыз корныжо уло.
Пелотро	Полуостров	Океаныш келгын шуйнен пурышо материк ужаш.
Пентгыде наста йогын	Сток (твёрдый)	Энерыште вудйогын дене пырля тыгыде куд да шулышо химий настан-влакын йогымышт.
Планете	Планета	Кече йыр пордшо кавасе кугу наста.
Планктон	Планктон	Кушкыл организм да вуд йымалне тыгыде илыше-влакын вуд йогын дене турлдо вереванмышт.
Планшет	Планшет	Кагаз ден компасым онаш пижыктыме наста, тудо верын планжым терген налаш полша.
Планысе пале-влак	Условные знаки планов	Планыште турло объектым да нунын ойыртемаштым пале дене келштарен ончыктымаш. Мутлан, ужар тус – чодырам, энерым, купым ончыкташ канде тус кучылталтеш. Нунын чекшышт кореш дене палемдалтеш.
Платформо	Платформа	Мландыкомышто акрет годсек аралалтше пентгыде мланде кумдык.
Плита	Плита	Палеозой эра жапысе кристалл негызан угыч лийше платформо.
Покшым	Иней	Кристалл семын чумыргышо южвуд.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Пассат	Пассаты	Тропик гыч экватор могогырш чарныде пуышо мардеж.
Полярйүд	Полярная ночь	Поляр кундемыште кечын каватүр деч күш нолгалдыме жапше.
Полярйүштö (пояс)	Полярные пояса освещённости	Полюс да поляронго коклаште верланыше кумдык. Мландыште кок полярйүштым палемдат (йүдвел да кечывалвел). Нине кундемлаште эн йүштö игече.
Поляркече	Полярный день	Поляр кундемыште кечын каватүр деч улык вольдымо жапше.
Поляронго	Полярный уркт	66,5 ⁰ лопкытан параллель; тушто ик кечын поляркече але полярйүд эскералтеш.
Порволмаш	Карст	Курыкын да мландын лончышкышт вүд пурымылан көра мландын порволмыжо.
Пöрдшö тале мардеж	Семерчи	Күдырчан пылыште шочшо мландывалне кугу вий дене писын пöрдын кайыше мардеж. Тудо шке корныштыжо чыла шалата.
Пöрш	Изморось	Пöршын ик ойыртемеже. Түтыра, йүштö годым пушенгылаште, күртнывоштырлаште ий налмаш.
Президентан республик	Президентская республика	Кугыжаныш виктемын формыжо; тидын годым президентлан кугу права пуалтеш: тудо шкеак виктерым вуйлата.
Продуктын шке акше	Себестоимость продукции	Сатум ыштен лукмаште да ужалмаште оксам кучылтмаш.
Промилле	Промилле	Икгаж-могай настан ик тўжемаш ужашыже, н знак дене ончыкталтеш – тенгыз вўдыштö шинчал мыняр улмым ончыктышо и еденице. (Тенгыз вўдыштö кокла шот дене шинчал 35 н лиеш – 1000 грамм вўдыштö 35грамм шинчал).

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Пролык, чара төрвер	Степь	Шудо кушкылан вер. Йүдвел пелшарыште – Евразийыште да Йүдвел Америкыште верланен, Кечывалвел пелшарыште Кечывалвел Африкыште вашлиялтеш. Тысе верысе климат ялозанлыклан келшен толеш. Тыште игече кукшо, йүр шагал возеш, кенеж шокшо шога.
Пургыж	Гумус	Мландын органический ужашыже, тудо рокым уянда.
Пучымаш	Испарение	Вүдыжгын парыш савырнымыже.
Пүртүсваштал-тыш	Зональность (широтная)	Экватор деч полюс могырыш пүртүсын вашталт толмыжо.
Пүртүсым аралымаш	Охрана природы	Пүртүс поянлыкым арален, пайдалын, аныклен кучылташ полшышо йөн-влак.
Пүртүсйыргыж	Круговорот веществ в природе	Пүртүсыштө вещевтан йыр пöрдмыжö.
Пүртүс комплекс	Природный комплекс (ПК)	Шкешотан пүртүс дене ойыртемалтше мландывал ужаш.
Пүртүс пуымо куат	Природно-ресурсный потенциал (ПРП) территории	Лектышын полшымыж дене озанлык пашаште пүртүс ресурсым шанче-техник дене моштен кучылтмаш.
Пүртүс поянлыкым кучылтмаш	Природопользование	Пүртүс поянлыкым моштен, пайдалын кучылтмаш.
Пүртүс территории комплекс	Природный территориальный комплекс	Ик кундемыште географий ужаш-влакын ваш кылдалтмышт.
Пүртүс тўня	Природная среда	Чыла кушкылан да чонанлан илен лекташ, полшышо пүртүс тўня. Тыгак пүртүсыштö лийше явленийын айдеме деч посна ышталтмашыже.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Пүртүсүштө	Природный пояс	Тўнямбалсе океаныште кугу ужашым налше вўд кумдык; тушко пурышо акваторий-влак вўд кугыт дене илыше тўня дене ойыртегалтыт.
Пүртүс ужаш	Компонент природного комплекса	Пүртүс комплексын посна ужашлаже (курык лончо, кушкыл, янлык).
Пүртүс шанаш	Агроклиматические ресурсы	Ялозанлыкклан климатын виянаш полшышо ешартыш.
Пүртүсэнтэк	Стихийные природные явления	Пүртүс вий дене лийше энтек. Тышке мландычытыралтмаш, тулкурык лиймаш, вўдташлымаш, пўрдиш мардеж, кугу тўтан мардеж да молат пурат. Тыгай лийшашым айдеме ончылгоч эре пален да чарен ок керт.
Пўя	Пруд	Айдемын кид дене ыштыме изи ер.
Пыл	Облака	Южышто погынышо вўд шырча але ий пырче; пыл – мланде ўмбал деч кўшнў верланыше тўтыра. Нуно пыстыллемешке, кашталаныше, лончан-лончан, каштан-каштан лийыт.

Р

Район (кундем)	Район	Пүртүс, поянлык да озанлык шотышто ойыралтше посна кундем.
Регионысо политке	Региональная политика	Калыкын илышыжым саемдаш, пайдалык паша вийым верандымашлан тўрлў сомыл ышталтмаш, (озанлык вуйлалтыме да пүртүс аралыме политике).
Резерваций	Резервация	Тўн (верысе) калыкым виеш илаш верандыме кундем.
Рекреаций (тўрланымаш)	Рекреация	1. Вийым погымаш; 2. Неле паша деч вара канымаш, вийым погымаш. Шуко эллаште озанлыкын ик ужашыже.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Рекультиваций	Рекультивация	Сай лектышым налашлан мландым тӱрлымаш, уяндымаш.
Республик	Республика	Элым вуйлатыме формо; тыгодым парламент тӱртыкым лукшо виктемлан шотлалтеш, а тудым илышыш пуртышыжо виктер улеш.
Ресурс цикл	Ресурсный цикл	Пӱртӱс поянлык кучылтмым эскерымаш; ресурсым кычал мумаш, кучылтмаш, косам угыч кучылтмашлан уэмдымаш ресурс цикылыш пура да пӱртӱс поянлык дене пайдаланаш йӱным ышта.
Ресурс ситылык	Ресурсообеспеченность	Ик енлан ситыше пӱртӱс поянлык (але мыняр ийлан ситыше поянлык).
Рок	Почва	Мландын ӱмбал пурка ужашыже. Кушкыл-влаккан кушкаш чыла йӱн уло. Тудо тӱрлӱ амаллан кӱра кужу жапышт чумырген.
Росиндуриал (информаций) структур	Ростиндустри-альная (информационная) структура	Тыгай годым кундемшыте утларак озанлык лектыш йӱнозанлык огыл, а тӱрлӱ сагудымо озанлык вуйлана.
Ртуть барометр	Барометр ртутный	Южын темдыме куатшым висыше прибор. 1см кӱжгытан янда пуч, тушко ртутым темыме, ик мучашыжым паитлыме, весыжым ртутян атыш чыкыме.
Рӱдола	Столица	Иктаж-могай кугыжанышын але администраций шот дене ужалтмашын (областьын, крайын, автоном республикын, штатын, т.м.) тӱн олаже. Тушто элын кӱшыл органже-влак: элвуйын (монархын, президентын, губернаторын) резиденцийже, парламент, рӱдӱ министерстве ден ведомство-влак, кӱшыл суд уло.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
С		
Саванна	Саванна	Шуко шудан, шагал пуштанг да вондерен вер. Тыгай верыште шудо кочшо янлык-влак илат (мутлан, Австрийыште кенгуру, Африкыште шыл кочшо янлыкат уло – лев, гепард т.м.). Тыште тельым кукшу шокшо игече шога, кенежым – шокшо, йуран.
Сейсм уштö	Сейсмические пояса	Литосфер плита-влак пелен улшо вер. Тушто мланде чытырналтмаш, вулкан лийын кергеш.
Сер	Берег	Вуд да мланде кокласе вер.
Сертүр	Коса	Океанын але ерын кукшо лоп верже; ошма але шаргун сер.
Серым лупшышто толкын	Прибой	Серым лупшышо толкын. Вуд пундашке логалмаш вуд толкынын ұлыл ужашыжлан чаракым ышта, садлан умбал ужашыже ұлылым ончылтен, тайналтеш да ончыко кая; шöр толкынжо кумыкталтеш, шонгыш шалана, тыге серым лупшышо толкын шочеш. Тудо серым локтылеш.
Специализаций	Специализация	Ик верыште палемдыме сатум ыштен лукмаш да ваш-ваш вашталтылмаш.
Стратосфере	Статосфера	8 гыч 18 менге кужгытан, 45-55 менге кукшытыштö улшо топосфер ден мезосфер кокласе йырюж лончо. Статосферын ұлыл ужашыштыже юж йуштö, температурыжо изи, но 20-30 менге кукшыт гыч левешта. Тидыже южышто шуко озон улмылан көра да ультрафиолет кечыйолым шке көргышкыжö налмылан лиш.
Суверен кугыжаныш	Суверенное государство	Кугыжанышын шкаланже шке оза улмыжо да чыла шотыштат шкевуа пашам нантаймыже.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Суткасе температурын вашгалтмыже Тазалык саемдыме йӧн	Амплитуда температуры суточная Рекреационные ресурсы	Суткаште эн кугу да эн изи температур кокласе ойыртем. Айдемын тазалыкшым саемдаш, канаш ыштыме йӧным кучылтмаш.
Т		
Тайга	Тайга	Кугу кумдыкан лӱсан чодыра. Тушто иман (кож, нулго, пӱнчӧ) да лышташан (куэ, шопке да молатпушентге-влак кушкыт. Теле кужу да йӱштӧ, кенегеж леве лиш (10-20 градус марте температуро кӱза).
Тайыл экспозиций	Экпозиция склонов	Тӱня ужаш да мардеж деч шогышо тайыл-влакын верланыме ойыртемышт.
Танастарыме вӱдыжгылык	Относительная влажность	Южын вӱдыжгылыкше тӱрлӧ лиеш. Тиде вӱдыжгын да южын температурыж дене кылдалтеш. Юж мыняр леве, тунар утларак тудо вӱдыжгым шкеж деке налеш
Танастарыме кӱкшыт	Относительная высота точки	Мланде ӱмбалне ик верын весе дене танастарен ыштымаште кӱшнырак улмыжо.
Теле	Зима	Шыже ден шошо кокласе идалык жап.
Тенгыз	Море	Отро але пелотро дене ойыралтше океанын ужашыже, тушто вӱд да илыше- влакын чыла шотыштат ойыртемалтмышт.
Теократ монархий	Монархия теократическая	Вуйлалтыме формо, кушто монарх ик жапыштак черке да кугыжаныш вуйлалтышылан шотлалтеш.
Терминал	Терминал	Росна шотан сагум шушыктымо йӧн (Мутлан, нефть терминал).

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Термосфер	Термосфера	Мезосфер да экзосфер (80 гыч 300-800 менте кўкшытыштө) кокласе атмосфер лончо. Топосферыште 1500 ⁰ марте температур лийын кертеш.
Террикон, чонга	Террикон	Мландышўм лукмо годым косажым мландыўмбака луктыт, тудым кошарвуян чонга семен оптат.
Тичмашлык	Целостность	Географий кундемесе ужаш-влакын ваш кылдалтмышт.
Толкывуй	Гребень волны	Вўд толкынын эн кўшыл ужашыже.
Топографийсе план	Топографический план	Тўрлө тамгам кучылтын, иземден ончыктыммо вер.
Тўрвисык, баланс	Баланс	Парыш ден роскотым танастарен иктешлымаш. Тўрвисык йөн тўрлө шанчыште кучылталтеш. Географийыште, мутлан, сатум ыштен лукмо да тудым кучылтмо балансым эскерыме нерген ойлат.
Тропик да икмарда ўштысө ирчара-влак	Пустыни тропического и умеренного поясов	Вўдлан да кушкылан чўдык кундем-влак. Тушто пенгыде, мланде йымак келгын кайыше вожан, тыгыде лышташан, южгунам име коршан кушкыл шочыт.
Тўрвер	Равнина	Куту кумдыкышто тўр але лопкарак чонгатам, ужар кушкыл дене леведалтше мланде.
Тўрвер энгер	Равнинная река	Энгерын тўрверыште йогымыжо. Тыгай энгер-влак эркын, вашкыде (1м/с) йогат.
Транснационал корпораций	Транснациональные корпорации (ТНК)	Тўрлө эллаште верланыше озанлык-влакын тўнямбал озанлык ушемышт.
Тропик	Тропик	23,5 ⁰ лопкытысо параллель. Тушто ийлан ик гана кечывал кече эн кўшкөкўза. Экватор деч йўдвел могорышкыла йўдвел тропик верланен, кечывалвельыш – кечывалвел тропик.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Тропик ўштö	Тропический пояс освещённости	Тропик коклаште верланыше шокшо кундем. Кече ий мучко кўшнö, вуйтўр ўмбалне лиеш, садлан мландывалне эрешокшо шога
Тропосфер	Тропосфера	Йырьюжын эн ўлыл лончыжо, Мланде дек ушалтше полярлопкыт верлаште 10 менте да – экватор ўмбалне 18 менте кўжгытан. Тропосферыште 80% юж чумыр южвўд, пурак, ломыж да молат. Тыште пыл, мардеж, южвўд погына. Мланде ўмбалне юж шокшо, кўш кўзымö семын кажне ментгылан 6 ^ö йўштырак лиеш.
Тулкурык вынем, кратор	Кратер вулкана (греч. – большая чаша)	Тулкурык вуйышто кўмыжым ушештарыше келгеммаш, кугу вынем.
Тулкурык, вулкан	Вулкан	Курык, кушто курык вуйысо анже гыч жапын-жапын пеш шокшо газ, туллапаш ора нöбталтеш.
Тулкурык ан	Жерло вулкана	Тулкурыкын мланде көргысö тул олмо дене рўдыжым ушышо корно.
Туллапаш	Лава	Тулкурык гыч пудешт лекше туллапаш.
Туллапаш, магма	Магма (греч. – густая мазь)	Мландыкгом йымалысе шулшо туллапаш ора (2000 ^ö С лиеш).
Туллапаш возак	Очаг магмы	Мланде көргысö вер, кушто комын шелмыже дене темдыш иземмыжлан көра туллапаш погына.
Туллапашан курыкрок	Магматические горные породы	Йўкшен пенгыдемше туллапаш гыч лийше курыкрок (мутлан, гранит).
Тундро (чодырадыме кундем)	Тундра	Йўштö климат да посна кушкылжо дене ойыртемалтше йўдвелне верланыше чодырадыме кундем, тундро. тушто регенче, лишайник, лочо пушентге веле кушкыт; янлык кокла гыч йўдвел пўчö, лемминг, тўрлö вўдкайык-влак илат.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Тўнямбал озанлык интеграций	Международная экономическая интеграция	Элла кокласе келге да пенгыдеозанлы кыл; икте-весе дене келыштарыме кугыжаныш политике.
Тўнямбалысе пашам илыме вер шот дене шеледымаш	Международное географическое разделение труда	Посна эллаште сатум ыштен лукташте пашам шеледен ыштымаш да ваш-ваш ужалмаш-налмаш.
Тўнямбал озанлык	Мировое хозяйство	Тўнямбалсе экономик кыл дене ушалтше озанлык-влак.
Тўнямбалысе вўд савыртыш	Мировой круговорот воды	Вўдын чарныде пўрдымжў (океан гыч кукшо верыш да мўнгешла).
Тўнямбаласе океан (тепеныз)	Мировой океан	Мландыўмбалне эн кугу вўдпогын, гидросферын тўн ужашыже (мландын 75% налеш).
Тўнямбалысе специализаций	Отрасли международной специализации	Озанлык-влакын вес эллышке колташ лукмо продукцийышт. Тыгай йўн дене озанлыкым вўдымаш тўнясбал кўкшытыш шумыжым ончыкта.
Тўн климатўштў	Основной климатический пояс	Климатўштў; тыгай верыште идалык жапыште южора икгай лиеш.
Тўналгыш меридиан	Начальный (нулевой) меридиан	Географий кужыт висымаш Лондоньсо Гринвич обсерваторий гыч тўналеш да 180 градусан мландым Эрвел да Касвел кок пел шарлан шелеш.
Тўргеныз	Окраинное море	Пелотро, отро але вўд йымалысе кўкшака дене ойыралтше, материк воктен верланыше теныз.
Тўтыра	Туман	Тыгыде вўд шырча але ий кристаллын йырьюжым мланде ўмбал ужашыштыг погынымыжо. Кўшкў кўзышў тўтыра пыл лиеш. Кече дене ырымеке, тўтыра шула да парыш савырна.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Тўтан	Ураган	Шалатыше виян, кугу тале, писе мардеж.
Тылзе	Луна	Мландын кавасе спутникше.
У		
Ужалым баланс (актёрвисык)	Торговый баланс	Ик ий жапыште лукмо да кондымо сатун ак ойыртемеже. Вес эл гыч кондымо да вес элыш нантайыме чумыр сатун акшым танастарымыш. Эл гыч лукмо чумыр сатун акше кугырак лиеш гын, активнее баланс маналтеш, монтешла – пассивне.
Унитар кугыжаныш (иктештыме кугыжаныш)	Унитарное государство	Ик тўн орган-влак дене пашам ыштыше кугыжаныш. Законным (тўртыкым) лукмо да илышыш пуртымо эл вуйлатыме йон.
Урбанизаций	Урбанизация	Олан да оласе калыкын илыш ойыртемьшт калык илышыш шындалтмаш.
Урынволмаш	Оползни	Нелыт вий дене курыккрыкын тайыл почеш вольмыжо.
Ў		
Ўштысõ жап	Поясное время	Жапым шотлымо тўнямбал системе. Мландўмбалне тўртык (закон) дене келштарен ыштыме икмыняр жап.
Ф		
Фактор (амал)	Фактор	Иктаж-могай кончыш лийме амалыжым, могай улмыжым, посна ойыртемыжым ончыктымаш (мутлан, игечын).
Федеративне кугыжаныш	Федеративное государство	Администраций да территорий шот дене шеледымашын формыжо, кушко чумыр эллан икгай улшо федерал тўртык да кучем орган-влак дене пырля посна кундемлаште (республикыште, провинцийыште, мландыште, штатыште, т.м.) тыгак шкеныштын вуйлатыме, закон лукшо, нуным илышыш пуртышо, суд органышт уло.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Федераций	Федерация	Икмынар элын иктыш ушнымышт да шаланышт кугъжанышым ыштымышт.
Флюгер	Флюгер	Мардежын кушкыла пуымыжым ончыктышо наста.
Ц		
Циклон	Циклон	Мардежан, йўран-луман игечым кондышо кугу йырьюж толкын.
Цунами	Цунами	Вўд йымалне мланде чытырналтме годым лийше да айдемылан, пўртўслан пеш кугу энгекым кондышо толкын. Тудын писылыкше шагагыште 700-800 ментгыш шуэш. Тенъзыште цунами толкын кўкшытшў ик метр , кужытшо 100-200 менте лийын кертеш; серыш шумекыже, толкын кўкшыт 40-50 метрыш шуэш да шке корныштыжо чыла шалата.
Ч		
Чара чонга	Гольцы	Сибирьште чара, чодыра деч кўшкырак верланыше чонга.
Чонга	Сопка	Йыргешке вуян изи курык.
Чонгата	Увал	Шуйналтше чонгата. Тудын курык йолжо ок палдырне.
Чумыр продукт лектыш	Валовый внутренний продукт (ВВП)	<ol style="list-style-type: none"> 1.Элыште идалык жапыште ыштен лукмо продуктын акше (доллар ден шотлалтеш); 2. иктаж-могай жапыште элыште ыштен чумыр лукмо сатун акше, пазар ак дене шотлымаште ончалтеш.
Чумыр радиаций	Радиация суммарная	Мланде марте толын шушо кечын чумыр радиацийже.
Ш		
Шельф, куакш вер	Шельф	Материк йыр верланыше куакш вер. Келгытше 200 метрыш, лопкытшо 1500 ментгыш шуэш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Шынчышвўд	Водоём	Шке гыч погынышо шинчышывўд.
Шокшо памаш	Гейзер	Жапын-жапын шокшо вўд да парым кышкыше памаш.
Шокшо памаш	Горячий источник	Мланде йымалсе шокшо вўдын ўмбаке лекмыже. Мланде йымалысе вўдым магме ырыкта.
Шолем	Град	Южвўдын ий падырашыш савырнымыже. Тудын кугытшо 5 гыч 55 мм марте лийын кергеш.
Шошо	Весна	Теле ден кенеж кокласе идалык жап.
Шёртнё	Золото	Нарынче тўсан шергакан металл.
Шундыкан курыкрок	Осадочная горная порода	Теныз, океан, шинчыше вўд пундаште да мландыште лийше шундык, мландын 75 % налеш. Тудо тўрлө лиеш: катлыше, химий да органик шундык.
Шукыметаллан куртнёрок	Полиметалли- ческие руды	Шке көргыштыжө турлө металлым швндарыше күртнёрок.
Шўдыртўня (галактике)	Галактика	Гравитаций йөн дене кылдалтше шўдыр-влак радамлык, шўдыр кокласе газ, пурак да шем материй. Нуно чыланат шўдыртўняште ик точко йыр пёрдыт.
Шыже	Осень	Кенеж ден теле кокласе идалык жап.
Э		
Экватор	Экватор	Эн кугу параллель; Мланде шарым кечывалвел да йўдвел пелшарлан ойыра.
Экваторысо чодыра	Экваториальный лес	Экватор деч кок могырыш верланыше пўртўс кумдык. Суткасе кокла температур 25 ⁰ градусыш шуэш; идалыкыште южвўд 200 мм шуэш. Тидлан көра вўдыжгө экватор чодыра лийын. Тудо идалык мучко эре ужарге шога. Пушентге коклаште тўрлө кайык ила.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Экзосфер	Экзосфера	Тўжвал йырьюж лончо. Тиде лончышто улшо газ-влак сандалыкыш ужашлен пурат.
Экологий	Экология	Организм ден йыр йырвел тўня кокласе кылым шымлыше шанче. Озанлык географийыште калыкын, озанлыкын да йырвелтўня икте– весе кокласе кылышт.
Экспертизе	Экспертиза	Иктаж-могай пашалан акым (иктешлымашым) эксперт-влакын полшымышт дене палемдымаш.
Экспорт	Экспорт	Сатум вес элышке нангайымаш.
Экстенсив	Экстенсивный	Шанчым да технике йўным озанлыкыште лушкыдын кучылтмаш.
Экстремусловий	Экстремальные условия	Айдемылан илен лекташ йўсў условий.
Энергий савыртыш	Круговорот энергии	Энергийын географий кумдыкысо чораште тарванылмыже.
Энер	Река	Вўдийгынын шке корныж дене келгытыште йоген эртымыже.
Энер вўдым кучылтмаш	Расход реки	Ик секунд жапыште энер корнысо вўдын йоген эртыме кугытшо.
Энер тўналтыш	Исток реки	Энер тўналме вер.
Энер кылымымаш	Ледостав	Вўдын ий дене леведалтмыже.
Энерын келге ужашыже	Плес	Куакш вер коклаште верланыше энерын келге ужашыже.
Энер лап	Речная долина	Энерын корныштыжо вияшыш шуйнышо, лопкан келгемалтше вер. Энер лопыш энер корно, вазем, террас да сер-влак пурат.
Энерысе системе (радамлык)	Речная система	Энерыш йоген пурышо чыла энер-влак.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Энер тайыл	Уклон реки	Энерын тайылжым кужытшо деке танстарен ончымаш.
Энеран	Устье реки	Энерын вес энерыш, ерыш але тенызыш йоген пурымо верже..
Эрвел	Восток	Тўнян ик велже (кече лекме вер). Йўдвелым ончаш гын, эрвел пурлаште кодеш. Кызытсе картлаште эрвел эре пурла мogyрышто лиш.
Эрыкын озанлык кудем	Свободная экономическая зона (СЭЗ)	Тыгай кундемьште озанлыкым виягдашлан тўрлў куштыл (льгота) пуалтеш (налог да сатум вес эл гыч кондымо але туш нангайме годым). Тиде йбн вес эл гыч у технологийым пурташ да валютым кондаш манын ышталтеш.
Эрозий	Эрозия	Вўд, ий, мардеж дене рокын да курык кўргын шаланымыже.
Этнологий	Этнология	Калыкын лийме жапшым, ойыртемалтше тўсшым, икте-весе кокласе кылыштгым шымлыше шанче.
Этнос (ен тўшка)	Этнос	Йылме, илыме вер, озанлык, тўвыра, шкешотан тўняончалтышыже дене ойыралтше ен тўшка.
Эхолот (келгыт виса)	Эхолот	Келгытым висыше прибор; прибор йўкан сигналым вўд пундашыш колта да мўнгеш пўртылта, тыге вўд пундаш келгытым висат.
Ю		
Юж	Воздух	Чонанлан илаш кўлешў газ. Тўн шотышто азот да кислород гыч шога.
Южора	Воздушные массы	Тропосферсе кугу южора.
Южын (абсолют) вўдыжгылыкшў	Абсолютная влажность воздуха	Ик куб метр южышто мыняр грамм вўд пар улмым ончыктымаш.

<i>Марий термин</i>	<i>Руш термин</i>	<i>Терминын значенийже</i>
Южтемдыш	Атмосферное давление	Мландывалым да тушто верланыше чыла мо улмым темдыше южвий.
Южвўд (йўр да лум)	Атмосферные осадки	Йўрын йўрмыжо, лумын вочмыжо.
Южвўд виса	Осадкометр	Йўрын, лумын мыняр вочмыжым висыше прибор.
Юждарен шалатымаш	Выветривание	Курыкрокын кече, вўдыжгў, температур вашталтмылан кўра вўдын, организмын, йырьюжын химий да пўртўс вий полшымо дене шаланымыже. Курыкрокышто тўрлў шаланымашым ончыктат: пўртўс вий дене кылдалтше, химий да органический; курыкын вашталтмыже мландыўмбалым весемда. Тыгай процесс литосфер, гидросфер, атмосфер да биосфер дене кылдалт шога. Курык вашталтмаш тудым шаланымашке шукта.
Южын температурыжо	Температура воздуха	Мланде деч 2 менте кўкшыгыштў ўмылан верыште термометр дене висыме южын температурыжо; южын температурыжо метеорологий станцийыште кечыйол деч логалдыме лўмын ыштыме верыште висалтеш.
Я		
Янозанлык структур (чоңалгыш)	Аграрная структура экономики	Илышым ворадыме тугай структуро, кушто ялозанлык дене пырля моло отрасль-влакат (чодыра, сонар, кол кучымаш) тўн верым налыт.
Янтарь	Янтарь	Пўртўс поянылык. Акрет годым лийше минерал (кў). Тудо нарынче але кўрен тўсан. Янтарь гыч тўрлў настам ыштат, техникыште, медициныште кучылтыт.

Русско-марийский алфавитный указатель

А

- Аборигены
Абсолютная влажность воздуха
Абсолютная высота точки
Абсолютная монархия
Австралия
Автономия
Аграрная структура экономики
Агроклиматические ресурсы
Азиатско-тихоокеанский регион
- Азимут
Айсберг
Аквагория
Акционерное общество (АО)
Аллювий
Амплитуда температуры годовая
- Амплитуда температуры суточная
Анероид («без жидкости»)
Анклав
Антарктида
Антарктика
Антарктическая пустыня
Антарктические оазисы
Антициклон
Антрацит
Антропогенные природные комплексы
Антропогенные факторы
Аренда
Арктика
Арктическая пустыня
Архейская эра
Архипелаг
Астероид
Атлас (географ.)
Атмосферное давление
Атмосферные осадки
Атмосферный фронт
Атмосферы
Атолл
Африка
- Верысе калык (абориген-влак)
Южын (абсолют) вўдыжгылыкшө
Абсолют кўкшыт (мландын кўкшытшө)
Абсолют монархий
Австралий
Автономий (шкевиктыш)
Ялозанлык структур (чоналтыш)
Пўртүс шапаш
Азиатско-Тихоокеанический регион
(Шып океан кундем)
Азимут
Ийкурук
Вўдкумдык
Акциорнер ушем
Вўдийошкын
Идалыкысе температурын
вашталтмыже
Суткасе температурын вашталтмыже
Анероид
Анклав
Антарктиде
Антарктике
Антарктикысе ирчара
Антарктикысе оазис
Антициклон (писын пөрдшө мардеж)
Антрацит
Айдемын вашталтыме пўртүс
Антропоген фактор
Жаплан налмаш
Арктике
Арктикысе ирчара
Архей эра
Архипелаг
Астероид
Атлас
Южтемдыш
Южвўд (йўр да лум)
Йьрьюж лончо
Йьрьюж
Атолл
Африке

Б

- Баланс
Төрвисык, баланс

Барометр ртутный
Бархан
Бассейн
Батискаф
Безветрие
Безоблачная погода
Безотходная, малоотходная технология
Бентос
Берег
Бессточное озеро
Биосфера
Биотехнология
Богарные земли
Болото
Большая семерка стран запада
Бриз

В

Вади
Валовой внутренний продукт (ввп)
Вертикальные (медленные) колебания земной коры.
Вершина горы
Весна
Ветер
Влажный экваториальный лес
Внутреннее море
Водные массы
Водные ресурсы
Водный кадастр
Водоём
Водоносный слой
Водоносный горизонт
Водопад
Водопроницаемые горные породы
Водораздел
Водохранилище
Воздух
Воздушные массы
Возрастной состав населения
Волна
Воспроизводство населения
Восток
Впадина
Вулкан
Выветривание
Высотная поясность

Г

Газ

Ргуть барометр
Бархан, ошма чонга
Вуджундем
Батискаф
Мардеждыме игече
Кечан игече
Кучадыме технологий (йён)
Бентос
Сер
Йоген лекдыме ер
Биосфер
Биотехнологий
Вудштымышан мланде
Куп
Касвел кугушым эл
Бриз

Вади, кукшыгорем
Чумыр продукт лектыш
Мландыгом лунгалтмаш

Курыквуй
Шошо
Мардеж
Вудыжгё экваторысо чодыра
Кёргё теныз
Вудора
Вудшапаш
Вуд кадастр
Шинчышвуд
Вудлончо
Вудан мланде вер
Вудшунгалтыш
Вуд шынгарыме курыкрок
Вудойыртыш
Вудкучем
Юж
Южора
Ийгот шот
Вудтолкын
Калык ешаралтмаш
Эрвел
Волем
Тулкурык
Юждарен шалатымаш
Кукшыт уштё

Газ, пöz

Галактика	Шүдүртүня (галактике)
Гейзер	Шокшыпамаш
Генофонд	Генофонд
Географическая долгота заданной точки	Верын географий кужытшо
Географическая карта	Географий карт
Географическая оболочка	Географий оболочко
Географическая среда	Верланыме йырвел
Географическая широта заданной точки	Верын географий лопкытшо
Географические компоненты	Географий ужаш
Географические координаты	Географий координат
Географический прогноз	Географий прогноз
Географическое положение	Икта-мон кушто верланымыже
География	Географий (мландышанче)
Геоинформационная система (гис)	Геоинформаций
Геологическое летоисчисление	Геологий ийшотлык чот
Геология	Геологий
Геоморфология	Геоморфологий
Геополитика	Геополитике
Геотермальная электростанция	Мланде йымал шокшым кучылтшо электростанций
Геотехнологии	Геотехнологий
Геохронологическая таблица	Геохронологий таблице
Гидросфера	Гидросфер
Гидроэлектростанции	Гидроэлектростанций
Гилея	Гилей
Гипотеза	Гипотезе
Глазомерная съемка	Вертергымаш (ончалын висымаш)
Глетчер	Ийора
Глобус	Глобус
Глубина	Келгыт
Глубоководный желоб	Келге вынем
Гляциология	Гляциологий
Годовой сток	Идалыкаш вүд
Гололед	Ийгылме
Гольцы	Чара чонга
Гондвана	Гондван
Горизонтали или изогипса	Горизонталь але изогипс
Горная долина	Курыклап
Горная порода	Курыкрок
Горная река	Курык энгер
Горная система	Курыктүшка
Горный ледник	Ий наллык
Горный хребет	Курыкрүдö
Город	Ола
Городская агломерация	Агломераций
Горст	Горст
Горы	Курык
Горячий источник	Шокшо памаш

Грабен
Град
Градусная сеть
Гребень волны
Гривы
Гринпис
Гром
Грунтовые воды
Гумус

Д

Девон
Декретное время
Демографическая политика
Демографический «взрыв»
Демография
Денудация
Депопуляция (или демографический кризис)
Депрессивный район
Дерново– подзолистые почвы
Диспропорция
Дождь
Достаточное увлажнение
Дренаж
Дюна

Е

Евразия
Европеоидная раса

Ж

Железо
Жерло вулкана
Животноводство

З

Займища
Залив
Заморозки
Запад
Западные ветра
Заповедник
Засуха
Зарница
Заря
Затмение
Землетрясение
Земная кора
Земная ось

Грабен
Шолем
Градус сетке
Толкывуй
Оржа
Гринпис
Кудырчө
Йымалпачаш (грунт) вуд
Пургыж

Девон
Декрет жап
Демографий политик
Калыкын чот шукеммыже
Демографий
Денудаций
Калык шагалеммаш

Депрессий район
Ломыж -сөрөм рок
Диспропорций
Йур
Вудыжгылык тандыш (степень)
Дренаж
Ошма чонга

Евразий
Европеоид расе

Күртнө
Тулкурук ан
Волькым ашнымаш

Ваземалык
Икса
Кылме
Касвел
Касвел мардеж
Заповедник
Кукшо игече
Киндыволгенче
Волгыжтүр, ұжара
Кече але тылзе петыралтмаш
Мланде чытыралтмаш
Мландыгом
Мландышудыр

Земная поверхность
Земной шар
Зенит
Зима
Зональность (широтная)
Золото
Зыбь

И

Избыточное увлажнение
Извержение вулкана
Известковые отложения
Излучина (меандр)
Изобаты
Изобара
Изморозь
Изотерма
Импорт
Индустриальная структура
Иней
Интеграция
Интенсивный
Интенсификация
Ирригация
Испарение
Испаряемость
Исток реки
Источник (родники, ключ)

К

Канал
Карст
Карта (географическая)
Качество населения
Каштановые почвы
Климат
Климатическая область
Климатические пояса
Климатообразующие факторы
Колония
Комплекс
Компонент природного комплекса
(часть, составляющий)
Конденсация
Конституционная монархия
Контейнеризация
Коперирование
Коса
Котловина

Мландыумбал
Мландышар
Вуйтура (зенит)
Теле
Пүртүсвашталтыш
Шёртньб
Изтолкын

Вудыжгылык
Вулканын пүргымыжб
Известкан шундыш
Меандр, энер ккдыр
Изобат
Графиклиний
Пёрш
Изотерме
Импорт
Индустриал структур
Покшым
Интеграций
Интесивный, (виян ыштыме паша)
Интефикаций
Мландым вудыштарымаш
Пушланымаш
Парыш савырнымаш
Энер туналтыш
Памаш

Канал (вүд йогаш кельштарыме корно)
Прволмаш
Географий карт
Илыш йён
Күренрок
Игече
Игечывер
Игече уштб
Игече вашталтме амал
Колоний
Комплекс
Пүртүс ужаш
Конденсаций
Конституция монархий
Контейнер йён
Озанлыккыл ушнымаш
Сер түр
Окан пундашысе вынем

Коэффициент увлажнения
Кратер вулкана греч. большая чаша
Крики
Круговорот веществ в природе
Круговорот энергии
Кряж
Курумы

Л

Лава
Лавина
Лагуна
Ландшафт географический
Легенда карты

Ледостав
Ледоход
Ледник
Лето
Летнее время
Летоисчисление
Лиман
Литосфера
Литосферные плиты
Ложе океана
Луна
Луч

М

Магма греч. густая мазь
Магматические горные породы
Мантия земли
Масштаб
Материк
Материковая земная кора
Материковая отмель (шельф)
Материковый склон
Международная экономическая интеграция
Международное географическое разделение труда
Межень
Межпластовые воды
Мезосфера
Мелиорация
Меридиан
Мель
Местное время
Месторождение

Вудыжгылык коэффициент
Тулкурук
Кошкышо энергорно
Пүртүсыйргыж (круг)
Энергий йыргыж
Курыккрач
Курум

Туллапаш
Вольшо лумора
Лагуно, талкавер
Географий ландшафт
Картын легендыже (умылтарыме таблице)
Энер кылмымаш
Ийтарваныш
Ийора
Кенеж
Кенеж жап
Ийшот
Икса
Литосфере (мландын кұшыл ужашыже)
Мландывалком
Океан пундашысе келге вер
Тылзе
Кечыйол

Туллапаш (магма)
Туллапашан курыкрок
Мланде мантий
Масштаб
Материк
Материкысе мландыком
Материкысе куакш ужаш
Материкысе тайыл
Түнямбалсе озанлык интеграций

Түнямбал пашам илиyme вер шот дене шеледымаш
Вудчұдык (межень)
Лончыкокласе вуд
Мезосфере
Мелиораций
Меридиан
Куакш вер
Верысе жап
Мландпоянлык улмо вер

Метаморфизация горных пород
Метаморфические горные породы
Метеор
Метисы
Миграция
Метеорит
Минеральные воды
Минеральные ресурсы
Мировое хозяйство
Мировой круговорот воды
Мировой океан
Многолетняя мерзлота
Монархия
Монархия абсолютная
Монархия конституционная
Монархия теократическая
Монголоидная раса
Мониторинг
Море
Морена
Муссон
Мулаты

Н

Наводнение
Нагорье
Насыщенный водяным паром воздух
Научно-техническая революция
Национальный доход
Национальный парк
Начальный (нулевой) меридиан
Небо
Негроидная раса
Недостаточное увлажнение
Нектон
Ненасыщенный водяным паром воздух
Неотектоника
Нивелир простой
Низменность
Ноосфера
Нормальное атмосферное давление

О

Облака
Овраг
Озеро
Озоновая дыра
Озоновый слой
Океан

Курыкрок вашталтмаш
Вашталтше курыкрок
Метеор, почаншудыр
Метис
Ен куснымаш
Метеорит
Минералан вуд
Пайдале мландывундо
Тунямбал озанлык
Тунямбалсе вудсавыртыш
Тунямбалысе океан
Курымаш кылмык
Монархий
Абсолют монархий
Конституций монархий
Теократ монархий
Монгол тусан калык туншка
Мониторинг, эскерымаш
Тенгыз
Морене
Муссон
Мулат

Вудташлымаш
Кукшака вер
Вудыгто юж
Научно-технический революций
Национальный доход, элүштык
Национальный парк
Меридиан тунгалтыш
Кава
Негроид, шем тусан калык
Вудыгтылык ситыдымаш
Нектон
Вудпар дене шындалартдыме юж
Неотектоник
Кукшыт виса
Лапвер
Ноосфер
Нормо дене келшыше юж темдыш

Пыл
Корем
Ер
Озонанан рож
Озонлончо
Тенгыз

Океаническая земная кора
Океанический желоб
Окраинное море
Окружающая среда
Омут
Оползни
Орошение
Ориентирование
Осадкомер
Осадочная горная порода
Осень
Основной климатический пояс
Остров
Отметка высоты
Осушение
Отлив
Относительная влажность
Относительная высота точки
Отрасли международной
специализации
Охрана природы
Очаг землетрясения
Очаг магмы

П

Паводок
Падение реки
Палеозойская эра
Пампа
Параллели
Пангея
Парламентская республика
Парамос
Парниковый эффект
Пассаты
Переходный климатический пояс
Пещера
Плавни
Планета
Планктон
Планшет
Платформа
Плес
Плита
Плоскогорье
Пляж
Погода
Подземные воды
Пойма

Океан йымалсе мландыком
Океаны пундашысе волак
Түртеныз
Йырвел
Агур
Урынволмаш
Вүдыштарымаш
Кушто улмым кычалмаш
Южвүд виса
Шундык курыкрок
Шыже
Түн климатүштө
Отро
Күкшытпале
Коштымаш
Вүдпучымаш (иземмаш)
Танастарыме вүдыжгылык
Танастарыме күкшыт
Түнямбалсе специализаций
Пүртүсүм аралымаш
Мландычытыралтмаш вер
Туллапаш вер

Вүдшор
Вүд пучымаш
Палеозой эра
Пампа
Параллель
Пангей
Парламент республик
Парамос
Парникисе эффект
Пассат
Вашталтше климатүштө
Курыкпумыш (көргашвер)
Вүдташлымаш
Планете
Планктон
Планшет
Платформа
Энерын келге ужашыже
Плита
Күкшашындыш
Вүдсер
Игече
Мландыйымал вүд
Вүдташлыме

Покровный ледник	Йымал ийора
Полдень	Кечывал
Полезные ископаемые	Мландывундо
Полиметаллические руды	Шукометаллан кўртньырок
Половодье	Вўдшор
Половой состав населения	Калыкын пөле шот дене шелалтмыже
Полуанклав	Пелеанклав
Полуостров	Пелотро
Полярная звезда	Йўдвелшўдыр (шордышўдыр)
Полярная ночь	Полярйўд
Полярные пояса освещенности	Полярўштö (пояс)
Полярный день	Поляркече
Полярный круг	Поляронто
Порог	Вўдлондем
Почва	Рок
Пояса освещенности	Волгыдылыкўштö
Президентская республика	Президентан республик
Поясное время	Ўштö жап
Прибой	Теньз серым лупшышо толкын
Прилив и отлив	Вўдтеммаш да вўдпучымаш
Природная среда	Пўртўс тўня
Природно-ресурсный потенциал (ПРП) территории	Пўртўс пуымо куат
Природный комплекс (пк)	Пўртўс комплекс
Природный пояс	Пўртўсўштö
Природный территориальный комплекс	Пўртўс территорий комплекс
Природопользование	Пўртўс поянлыкым кучылтмаш
Производительность труда	Пашалектыш
Пролив	Вўдушык
Промилле	Промилле
Пруд	Пўя
Пустыни	Ирчара
Пустыни тропического и умеренного поясов	Тропик да икмарда ўштысö ирчара-влак

Р

Равнина	Тöрвер
Равнинная река	Тöрвер энер
Радиация солнечная	Кече радиаций
Радиация суммарная	Чумыр радиаций
Район	Район (кундем)
Расход реки	Энер вўдым кучылтмаш
Расы (человеческие)	Калык тўс
Регион	Кундем
Региональная политика	Регионысо политике
Резервации	Резерваций
Река	Энер
Рекреационные ресурсы	Тазалык саемдыме йөн
Рекреация	Рекреаций (тöрланымаш)

Рекультивация
Рельеф
Республика
Ресурсный цикл
Ресурсообеспеченность
Речная долина
Речная система
Речной бассейн
Ритмичность
Роза ветров
Ростиндустриальная (или
информационная) структура

С

Саванна
Свободная экономическая зона (сэз)
Себестоимость продукции
Север
Сейсмические пояса
Сель
Сила (скорость) ветра
Синоптическая карта
Смерчи
Снеговая граница (линия)
Соленость воды
Солнечная система
Сопка
Специализация
Срединно-океанический хребет
Средняя продолжительность жизни
Средняя температура:
а) месячная
б) годовая
в) многолетняя
г) суточная
Старица
Степь
Стихийные природные явления
Сток (годовой)
Сток (твердый)
Столица
Сточное озеро
Стратосфера
Суверенное государство
Съемка местности

Т

Тайга
Тектоническая карта

Рекультиваций
Мландыўмбал
Республик
Ресурс цикл
Ресурс ситылык
Энер лап
Энерысе системе (радамлык)
Энерысе бассейн
Икшырымлык
Мардеж пуймым ончыктымаш
Ростиндустриал (информаций
структур)

Саванна
Эрыкан озанлык кундем
Продуктын шке акше
Йудвел
Сейсмичес ўштё
Лавырайогын
Мардеж вий
Игечыкарт
Пёрдшё мардеж
Луммежа
Вўдын шинчалан улмыжо
Кече системе
Чонга
Специализаций
Тептеныз покшелысе курыкрўдё
Айдеме илымын кокла ийгот
Кокла температур:
а) тылзаш
б) идалыкаш
в) шукияш
г) кечаш
Икса
Пролык, чара тёрвер
Пўртусысе энгек
Вўдийогын
Пенгыде наста йогын
Рўдола
Йогынер
Статосфере
Суверен кугыжаныш
Вершёр план

Тайга
Мландыком карт

Температура воздуха
Тёплое течение
Терминал
Термосфера
Террикон
Территориальное или географическое
разделение труда
Территориальные воды
Технология
Топографический план от лат. плоский
Торговый баланс
Транснациональные корпорации (тнк)
Тропик
Тропический пояс освещенности
Тропосфера
Туман
Тундра

У

Увал
Уклон реки
Умеренные пояса освещенности
Унитарное государство

Ураган
Урбанизация
Условные знаки планов
Устье реки

Ф

Фактор
Федеративное государство
Федерация
Физическая карта
Флюгер
Форма земли

Х

Холодное течение

Ц

Целостность
Циклон
Цунами

Ш

Шельф
Широтная зональность
Шкала высот и глубин шкала
Шкала землетрясений
Шкала силы ветра

Южын температурыжо
Леве вудйогын
Терминал
Термосфер
Террикон, чонга
Паша ыштымым геграфий шот дене
ойырымаш
Кундемые вуд
Пашайон
Топографийсе план
Ужалыме баланс, (актөрвисык)
Транснационал корпораций
Тропик
Тропикүштö
Тропосфер
Тутьра
Тундро (чодырадыме кундем)

Чонгата
Энер тайыл
Кокла уштö
Унитар кугыжаныш (иктештыме
кугыжаныш)
Тутан
Урбанизаций
Планысе пале-влак
Энер ан

Фактор (амал)
Федеративне кугыжаныш
Федераций
Вер-шөр карт
Флюгер
Мландыформо

Йуштö йогын

Тичмашлык
Циклон
Цунами

Шельф, куакш вер
Лопкыт дене кылдалтше игече
Күкшыт да келгылыт шкала
Мланде чытыралтме шкала (виса)
Мардеж вий шкала (виса)

Щ

Щит

Авыртыш

Э

Экватор

Экватор

Экваториальный лес

Экваторысо чодыра

Экзосфера

Экзосфер

Экология

Экологий

Экономически активное население (зан)

Паша ыштыше калык

Экспертиза

Экспертизе

Экспозиция склонов

Тайыл экспозиций

Экспорт

Экспорт

Экстенсивный

Экстенсив

Экстремальные условия

Экстремусловий

Эпицентр землетрясения

Мланде чытыралтмашрудо

Эрозия

Эрозий

Этнология

Этнологий

Этнос

Этнос (калыктушка)

Эффективность производства

Озанлыкысе пайдалык

Эхолот

Эхолот (келгыт виса)

Ю

Юг

Кечывалвел

Южный тропик

Кечывалвел тропик

Я

Ядро земли

Мландытом

Янтарь

Янтарь

ДЛЯ ЗАМЕТОК

ДЛЯ ЗАМЕТОК
